

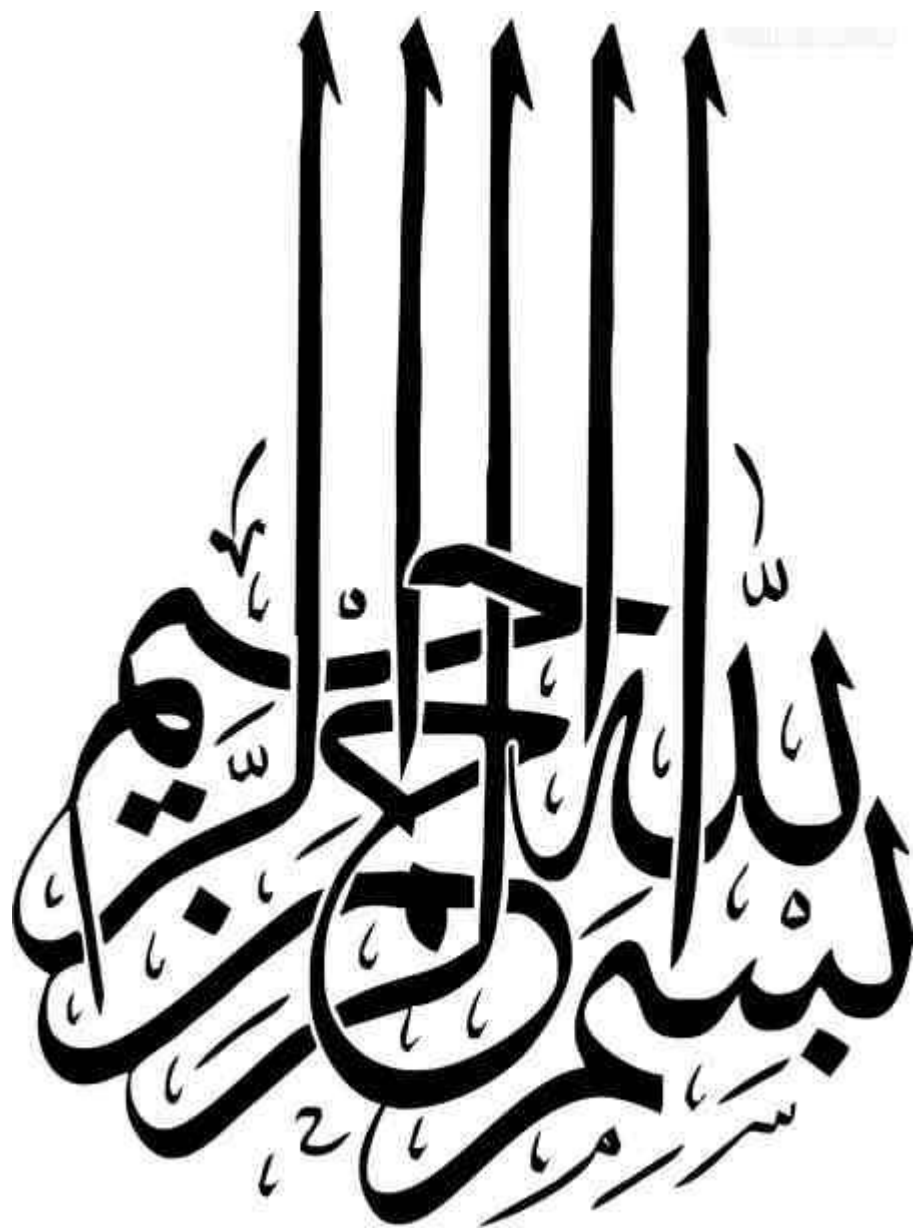

حوزه علمیه خراسان

شورای اعطای مجوزها و امتیازات علمی
کمیته علمی کرسی‌های نظریه‌پردازی، نقد و مناظره حوزوی

آیین‌نامه ساختار و نحوه برگزاری کرسی‌های نظریه‌پردازی حوزوی

بهار ۱۴۰۱

فهرست

مقدمه	۴
ماده ۱: تعاریف	۴
ماده ۲: خط‌مشی کلی کرسی‌ها	۵
ماده ۳: شروط صاحب نظریه یا نوآوری	۵
ماده ۴: ثبت طرح‌نامه در کمیته	۶
ماده ۵: وظایف کمیته علمی تخصصی	۶
ماده ۶: بررسی طرح‌نامه	۷
ماده ۷: دستگاه مجری	۸
ماده ۸: نماینده علمی کمیته	۸
ماده ۹: تعداد و شروط داوران و ناقدان	۹
ماده ۱۰: وظایف داوران و ناقدان	۱۰
ماده ۱۱: پیش‌کرسی	۱۰
ماده ۱۲: برگزاری جلسات پیش از تشکیل کرسی و حین آن	۱۰
ماده ۱۳: جلسات ارزیابی علمی	۱۳
ماده ۱۴: شرکت‌کنندگان در کرسی	۱۳
ماده ۱۵: امتیازدهی	۱۳
ماده ۱۶: تعداد ماده‌ها و تبصره‌ها	۱۴

نظام اسلامی از جهات مختلف، متکی به علمای دین و نظریه پردازان و محققان و دانشمندان حوزه‌های علمیه است.

رهبر معظم انقلاب اسلامی، حضرت امام خامنه‌ای (حفظه‌الله)، ۲۹ مهر ۱۳۸۹

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾^۱

(نحل، ۴۳ و ۴۴)

مقدمه

نظریه‌پردازی اوج فعالیت‌های فکری در مجموعه‌هایی است که حرکت ذاتی آن‌ها بر مدار علم صورت می‌گیرد و صعود به قلّه علم، هدف و آرمان برنامه‌های آموزشی و پژوهشی‌شان شمرده می‌شود. حوزه علمیه نیز خود را موظف به چنین حرکت مقدسی می‌داند و با این هدف، مسیر خود را می‌گشاید و به پیش می‌رود. در همین مسیر، مجوزها و امتیازهای علمی کرسی‌های نظریه‌پردازی حوزه علمیه خراسان، در چهارچوب این آیین‌نامه، عملیاتی می‌شود.

ماده ۱: تعاریف

۱. نظریه: عبارت است از گزاره حاوی مدعایی منسجم، بر مبنایی مشخص، برآمده از منطقی مناسب، متکی بر ادله و مؤیدات موجه که پذیرش آن موجب دگرگونی در هر قلمرو علمی معرفتی یا عملی معیشتی شود.

۲. نظریه‌پردازی: عبارت است از ارائه نظریه علمی جدید در عرصه یکی از علوم حوزوی و دانش‌های وابسته و ابزاری آن یا در عرصه بین‌رشته‌ای دینی.

۳. نوآوری در نظریه: عبارت است از هرگونه ابداع علمی و نظری اعم از تولید گفتمان نو، دانش جدید، روش جدید، نظریه نو، مطلب ابداعی مادون نظریه و نیز نقد در تراز هرکدام از این سطوح که به معنای اعم آن، گرچه شامل نظریه هم می‌شود، در اینجا مقصود از آن هرگونه نوآورده علمی است که نازل تر از نظریه باشد.

۱. پیش از تو جز مردانی که به آنان وحی می‌کردیم، نفرستادیم. اگر [این حقیقت را] نمی‌دانید [که پیامبران از جنس بشر بودند]، از اهل دانش و اطلاع بپرسید [تا دیگر نگویند که چرا فرشته‌ای به رسالت نازل نشده است؟!]. [همه پیامبران را] با دلایل روشن و کتاب‌های آسمانی [فرستادیم] و قرآن را [هم] به سوی تو نازل کردیم، تا آنچه برای [هدایت] مردم به‌سوی‌شان نازل شده، بیان کنی و برای اینکه [در پیامبری تو] آنچه به‌حق نازل شده [بیندیشند].

۴. صاحب‌نظر: به فردی گفته می‌شود که مدعای علمی خود را در قالب طرح‌نامه نوآوری و نظریه‌پردازی به دبیرخانه هیئت ارائه کرده و مجوز برگزاری کرسی گرفته است.

۵. ناقد: به فردی گفته می‌شود که مدعای علمی صاحب‌نظر را بر اساس مبانی و مؤلفه‌های علمی، به‌شیوه‌ای منطقی، ارزیابی و نقد می‌کند.

۶. نقد: عبارت است از استقرای مستدل و معتبر و مستند مجموعه محاسن و معایب هر مکتب یا نظریه یا اثر علمی، در مسیر ابطال یا تکمیل آن، با رعایت ادبیات رشته علمی مرتبط و با رعایت منطق و اخلاق نقد.

ماده ۲: خط‌مشی کلی کرسی‌ها

۱. رعایت نصاب علمی و فنی آیین‌نامه کرسی‌ها در جهت آرمان تعالی علمی در آموزش‌ها و پژوهش‌های دینی؛
۲. التزام به اخلاق پسندیده علمی در نقل و نقد آرا و اشخاص و آثار و نیز رعایت حقوق معنوی صاحبان ایده و نظریه؛
۳. پرهیز از ورود به نزاع‌ها و مجادله‌های غیرعلمی و ضربه‌زننده به روند نظریه‌پردازی؛
۴. حفظ ماهیت روزآمدی و کارآمدی نظریه‌ها و اصلاح کاستی‌های دانشی و بینشی و تولیدی؛
۵. رعایت بایسته‌ها و رسالت اصیل حوزه علمی و مراتب و شئون وابسته به آن.

ماده ۳: شروط صاحب نظریه یا نوآوری

۱. برخورداری از تحصیلات عالی حوزوی و فراوانی اطلاعات در راستای انجام رسالت‌های دینی (اجتماعی و سیاسی)؛
۲. برخورداری از برجستگی علمی با سابقه تحقیقات فاخر یا تدریس محققانه مرتبط با موضوع کرسی، با یکی از مصادیق زیر:
 - أ. دو مقاله علمی پژوهشی منتشرشده یا هم‌تراز آن؛
 - ب. پژوهش خاتمه‌یافته مورد تأیید از سوی سفارش‌دهنده پژوهش (مراکز علمی معتبر)؛

ج. کتاب تصنیفی منتشرشده در حوزه مرتبط؛

د. حداقل پنج سال سابقه تدریس موفق در سطوح عالی یا خارج حوزه، در موضوع مرتبط با کرسی.

۳. اشراف به نظریه‌ها و دیدگاه‌های مطرح (مورداعتنا) در زمینه موضوع بحث؛

۴. داشتن قدرت تجزیه و تحلیل علمی در رشته مورد بحث.

تبصره: تشخیص و تأیید شروط بالا به عهده کمیته تخصصی است.

ماده ۴: ثبت طرح‌نامه در کمیته

ثبت طرح‌نامه به شکل زیر انجام می‌شود:

۱. تکمیل پرسش‌نامه‌های مربوط به طرح‌نامه نظریه یا نوآوری در قالب برگه‌های مخصوص، در مقیاس پذیرفته‌شده یا قابل پذیرش علمی؛
۲. تکمیل برگه‌های مربوط به زندگی‌نامه و سوابق علمی صاحب نظریه یا فرد دارای نوآوری؛
۳. تحویل برگه‌های یادشده به دبیرخانه شورای اعطای مجوزها و امتیازات علمی حوزه علمیه خراسان؛
۴. کنترل اولیه و ثبت طرح‌نامه توسط دبیرخانه و ارجاع آن به کمیته کرسی‌های نظریه‌پردازی و نقد و مناظره حوزه.

ماده ۵: وظایف کمیته علمی تخصصی

۱. بررسی و تأیید طرح‌نامه، طبق قوانین و شروط منطبق با ایده و نظریه؛
۲. تأیید دستگاه مجری نظریه‌پردازی و نوآوری برای هر کرسی، منطبق با شروط و ضوابط ساختاری؛
۳. تعیین ناظر علمی کرسی به‌عنوان نماینده کمیته (ناظر علمی ضرورتاً باید فردی دارای برتری علمی و دانشی باشد و با نظریه، ساختار، سبک تولید و مقیاس‌های آن آشنا و در این باره صاحب تجربه باشد).

۴. تعیین یا تأیید داوران و ناقدان کرسی که داورانی زبده و ماهر و صاحب‌سبک آن را انجام می‌دهند؛
۵. تأیید نهایی فرایند برگزاری کرسی و پیشنهاد صدور گواهی کرسی به شورای اعطا.

ماده ۶: بررسی طرح‌نامه

کمیته پس از بررسی طرح‌نامه و زندگی‌نامه علمی، یکی از دو اقدام زیر را انجام می‌دهد:

- الف. تأیید اجمالی طرح‌نامه و تعیین اعضای حلقه علمی برای شرکت در جلسه کمیته؛
- ب. ارجاع طرح‌نامه حداقل به دو ارزیاب صاحب‌تجربه و دارای ایده و آشنا به ساحت نظریه، برای اظهارنظر کارشناسی.
۱. اگر معدل امتیاز ارزیابان بیش از ۶۰ باشد، طرح‌نامه پذیرفته است و در مرحله پیش‌کرسی قرار می‌گیرد؛
 ۲. اگر معدل امتیاز ارزیابان کمتر از ۵۰ باشد، طرح‌نامه رد شده، پرونده بایگانی می‌شود؛
 ۳. اگر معدل بین ۵۰ و ۶۰ باشد، طرح‌نامه برای ارزیاب سوم ارسال خواهد شد. در این صورت، به شرح زیر عمل خواهد شد:
- اگر معدل هر سه ارزیاب بیش از ۶۰ بود، طرح‌نامه پذیرش می‌شود و در مرحله پیش‌کرسی قرار می‌گیرد؛
 - اگر معدل هر سه ارزیاب کمتر از ۵۰ بود، طرح‌نامه رد و بایگانی خواهد شد؛
 - اگر معدل بین ۵۰ و ۶۰ بود، کمیته از صاحب طرح‌نامه و سه نفر از اعضای حلقه علمی (ترجیحاً ارزیابان) برای تعیین تکلیف در جلسه کمیته دعوت می‌کند.
- تبصره ۱: در جلسه کمیته، هریک از اعضای حلقه علمی در حداکثر ۲۶ دقیقه به اظهارنظر می‌پردازد و صاحب طرح‌نامه به نظر آنان پاسخ می‌دهد.
- تبصره ۲: کمیته در پایان جلسه و بدون حضور صاحب طرح‌نامه درباره تأیید یا رد طرح‌نامه اقدام می‌کند.

تبصره ۳: کمیته علمی در محدوده وظایف و رسالت خویش، باید در جایی که امکان تعدیل و اصلاح و تکمیل وجود دارد، افراد دارای انگیزه را راهنمایی و هدایت کند.

ماده ۷: دستگاه مجری

دستگاه‌های حوزوی مجاز به برگزاری کرسی عبارت‌اند از:

- مراکز تخصصی؛
- انجمن‌های علمی؛
- واحدهای آموزشی سطح عالی؛
- مراکز پژوهشی حوزوی یا وابسته به حوزه.

تبصره ۱: برگزاری کرسی در دستگاه‌های ذکرشده مشروط به درخواست کتبی برپایی کرسی از کمیته و اخذ مجوز برپایی کرسی است.

تبصره ۲: در صورتی که نظریه پرداز یا نوآور، تحت پوشش دستگاه مجری مشخصی برای اجرای کرسی نباشد، یا دستگاه یادشده از برگزاری کرسی امتناع کند، کمیته دستگاه دیگری را برای برگزاری کرسی تعیین کرده، پیشنهاد خواهد داد.

ماده ۸: نماینده علمی کمیته

کمیته هم‌زمان با تصویب طرح‌نامه، یک نفر از اعضای حلقه‌های علمی یا خارج از آن را به‌عنوان نماینده خود برای نظارت و پیگیری فرایند برگزاری کرسی با وظایف زیر تعیین می‌کند:

۱. حضور در جلسات مرتبط با طرح‌نامه؛

۲. هدایت فرایند علمی و اجرایی پیش از تشکیل کرسی و حین آن بر اساس نظرات کمیته؛
 ۳. مدیریت علمی جلسات پیش از تشکیل کرسی و حین آن، نظارت بر فرایند برگزاری و ارائه گزارش به کمیته؛
 ۴. دعوت از ناقدان و داوران جلسات پیش از تشکیل کرسی و حین آن برای همکاری و توجیه آنان درباره ضوابط و آیین‌نامه‌های برگزاری کرسی؛
 ۵. تشکیل و مدیریت جلسات ارزیابی علمی پس از برگزاری جلسات پیش از تشکیل کرسی و حین آن و ارائه گزارش به کمیته.
- تبصره: نماینده علمی کمیته، علاوه بر تخصص در رشته مربوط، باید از نظر علمی هم‌سطح ناقدان و داوران یا از نظر رتبه علمی برتر باشد.

ماده ۹: تعداد و شروط داوران و ناقدان

هر جلسه پیش از تشکیل کرسی با حداقل دو داور و دو ناقد و هر کرسی با چهار داور و چهار ناقد دارای شروط زیر برگزار می‌شود:

۱. مقبولیت علمی میان اصحاب دانش مرتبط؛
 ۲. آشنایی و اشراف بر نظریه‌ها و دیدگاه‌های مطرح در زمینه موضوع نظریه علمی؛
 ۳. داشتن قدرت نقد و تجزیه و تحلیل علمی در رشته مطرح شده در نظریه.
- تبصره ۱: احراز این شروط بر عهده کمیته علمی است.
- تبصره ۲: دستگاه مجری یا صاحب نظریه می‌تواند ناقدان و داوران پیشنهادی خود را به کمیته علمی تخصصی معرفی کند.
- تبصره ۳: در صورت غیبت یکی از داوران یا ناقدان، جلسه نظریه‌پردازی را می‌توان با حداقل سه داور و سه ناقد برگزار کرد.

ماده ۱۰: وظایف داوران و ناقدان

الف. داوران:

۱. مطالعه کامل طرح‌نامه قبل از برگزاری جلسات داوری؛
۲. حضور در جلسات پیش از تشکیل کرسی و حین آن، ارزیابی علمی، اعلام نظر و داوری، با تکمیل برگه‌های ارزیابی؛
۳. همکاری و تعامل مثبت و سازنده با نماینده علمی کمیته در تمام مراحل.

ب. ناقدان:

۱. مطالعه کامل طرح‌نامه پیش از تشکیل کرسی و حین آن، مراجعه به منابع لازم و مرتبط به منظور احاطه کامل بر موضوع کرسی و کشف صحت استناد نظریه به آن‌ها؛
۲. نقد نظریه یا نوآوری به شکل روشمند و عالمانه و جامع در جلسات پیش از تشکیل کرسی و حین آن؛
۳. همکاری و تعامل مثبت و سازنده با هیئت داوران.

ماده ۱۱: پیش‌کرسی

برای تمام طرح‌نامه‌های مصوب کمیته، ابتدا پیش‌کرسی برگزار می‌شود. شروط برگزاری جلسه و امتیازدهی پیش‌کرسی به جز تعداد ناقدان و داوران، همچون شروط برگزاری کرسی مندرج در ماده ۱۲ است.

تبصره: در جلسات پیش از تشکیل کرسی، بندهای مربوط به شرکت‌کنندگان حذف می‌شود.

ماده ۱۲: برگزاری جلسات پیش از تشکیل کرسی و حین آن

جلسات پیش از تشکیل کرسی و حین آن با مدیریت نماینده علمی کمیته و به شرح زیر برگزار می‌شود:

الف. قرائت کلام‌الله مجید؛

- ب. عرض خیرمقدم، اعلام برنامه و زمان‌بندی مباحث؛
ج. دعوت از صاحب نوآوری یا نظریه و نیز داوران و ناقدان برای قرارگرفتن در جایگاه؛
د. سخنرانی صاحب نوآوری یا نظریه در **سرفصل‌های زیر**:

۱. تعریف اصطلاحات کلیدی؛
۲. تبیین مسئله اصلی؛
۳. تبیین فرضیه؛
۴. تبیین مبانی؛
۵. تبیین دلایل؛
۶. بیان تفاوت فرضیه با نظریه و فرضیه رقیب؛
۷. شرح نوآوری یا نظریه؛
۸. جمع‌بندی و اعلام آثار و نتایج نوآوری یا نظریه.

هـ. سخنرانی ناقدان در **بخش‌های زیر**:

۱. تبیین روش نقد و منابع و مآخذ؛
 ۲. تبیین صورت مسئله؛
 ۳. تبیین قوت‌ها؛
 ۴. تبیین ضعف‌ها؛
 ۵. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.
- و. پاسخ صاحب نظریه یا نوآوری به ناقدان، در **بخش‌های زیر**:
۱. اشکالات روش‌شناسی؛
 ۲. اشکالات مربوط به تبیین نوآوری یا نظریه؛
 ۳. اشکالات مربوط به ضعف‌ها؛

۴. نتیجه‌گیری.

ز. طرح پرسش کتبی یا شفاهی شرکت‌کنندگان؛

ح. پاسخ صاحب نوآوری یا نظریه به پرسش‌های حاضران؛

ط. طرح سؤالات احتمالی داوران از صاحب نظریه یا نوآوری یا ناقدان؛

ی. پاسخ به سؤالات داوران از طرف نظریه‌پرداز؛

ک. اعلام پایان جلسه از سوی مدیر جلسه.

تبصره ۱: سؤال داوران باید به‌قصد واضح‌شدن مطالب و بدون ورود به نقد یا تأیید مطالب نظریه‌پرداز یا ناقدان باشد.

تبصره ۲: به‌جز ناقدان و داوران، سؤال کردن سایر شرکت‌کنندگان در جلسه **مشروط به ثبت‌نام آنان** در زمان مقرر در جلسه است.

تبصره ۳: سقف زمانی جلسه ۱۵۰ دقیقه به‌شرح زیر است:

۱. صاحب نظریه: ۶۰ دقیقه؛

۲. ناقدان: ۴۵ دقیقه؛

۳. شرکت‌کنندگان: ۱۵ دقیقه؛

۴. داوران: ۱۵ دقیقه؛

۵. زمان اضافه در صورت نیاز، توسط مدیر جلسه: حداکثر ۶۰ دقیقه.

تبصره ۴: در صورت نیاز، برای هر پیش‌کرسی و کرسی می‌توان بیش از یک جلسه برگزار کرد.

تبصره ۵: صاحبان نوآوری و نظریه و ناقدان آن‌ها، هنگام برگزاری جلسات کرسی و پیش از تشکیل کرسی، در بیان دیدگاه‌های خود در چهارچوب آیین‌نامه برگزاری کرسی، از آزادی برخوردارند.

ماده ۱۳: جلسات ارزیابی علمی

جلسات ارزیابی علمی پیش از تشکیل کرسی و حین آن، با حضور داوران و مدیریت نماینده علمی کمیته پس از برگزاری پیش‌کرسی و کرسی، تشکیل و برای امور زیر اقدام می‌شود:

۱. اعلام نظر درباره تعیین سطح علمی طرح‌نامه (نظریه، نوآوری یا نقد) و پیشنهاد آن به کمیته؛
۲. جمع‌بندی و ارزیابی علمی و ساختاری طرح؛
۳. امتیازدهی بر اساس نمونه‌برگ‌های مرتبط.

تبصره: در صورت لزوم، از صاحب نظریه و ناقدان برای ارائه توضیحات تکمیلی در جلسه ارزیابی علمی دعوت می‌شود؛ اما جمع‌بندی و ارزیابی کرسی باید در غیاب آنان انجام شود.

ماده ۱۴: شرکت‌کنندگان در کرسی

دستگاه مجری موظف است برای بهره‌گیری از دیدگاه‌های صاحب‌نظران و اصحاب دانش، اطلاع‌رسانی مناسبی بکند و کارشناسان و دانش‌آموختگان رشته‌های مربوط را برای شرکت در کرسی، دعوت رسمی و عمومی کند. برگزاری جلسات کرسی نظریه‌پردازی، مشروط به حضور دعوت‌شدگان رسمی است. تعداد این دعوت‌شدگان باید حداقل برابر با تعداد ناقدان و داوران باشد. **دعوت‌شدگان رسمی باید جزو یکی از گروه‌های زیر باشند:**

- الف. استادان سطح عالی و درس خارج حوزه علمیه یا استادان دانشگاه؛
 - ب. پژوهشگران صاحب‌اثر، اعم از کتاب و مقاله و پایان‌نامه پژوهشی، در رشته مرتبط؛
 - ج. طلاب شاغل به تحصیل در سطح چهار حوزوی یا دانشجویان مقطع دکتری مرتبط با موضوع کرسی.
- تبصره:** حضور دانشجویان مقاطع عالی مرتبط و طلاب درس خارج و فارغ‌التحصیلان مراکز تخصصی مرتبط حوزوی، در جلسات کرسی به‌عنوان شرکت‌کنندگان عادی بلامانع است.

ماده ۱۵: امتیازدهی

امتیازدهی کرسی‌ها به شرح زیر صورت می‌گیرد:

۱. داوران ابتدا درباره نظریه یا نوآوری بودن موضوع اعلام نظر می‌کنند؛

۲. داوران پس از تعیین نظریه یا نوآر بودن موضوع، بر اساس نمونه‌برگ ارزیابی، رأی خود را از ۱۰۰ نمره اعلام می‌کنند؛

۳. حاضران دعوت‌شده در جلسه نظر خود را بر اساس نمونه‌برگ معتبر و امضاشده اعلام می‌کنند و این آرا در اختیار داوران قرار می‌گیرد و در صورت جلسه رسمی منعکس می‌شود. داوران در اظهار نظر آزادند؛

تبصره: مجموع امتیازات داوران و معدل امتیازاتی که حاضران دعوت‌شده به نظریه می‌دهند، در قالب صورت‌جلسه‌ای به امضای داوران می‌رسد و در اختیار نماینده علمی کمیته قرار می‌گیرد.

۴. بر مبنای معدل ۱۰۰ امتیاز، کمیته رتبه‌های چهارگانه زیر را برای نوآوری یا نظریه اعلام می‌کند:

الف. ۹۰ تا ۱۰۰ امتیاز: عالی؛

ب. ۷۰ تا ۸۹ امتیاز: خوب؛

ج. ۵۰ تا ۶۹ امتیاز: متوسط؛

د. کمتر از ۵۰ امتیاز: ضعیف.

تبصره ۱: پذیرش آن دسته از نظریه‌ها یا نوآوری‌هایی که رتبه متوسط کسب کرده است، مشروط به اصلاح و ارتقای امتیاز طرح است.

تبصره ۲: مرجع تشخیص و تأیید اصلاحات انجام‌شده در کرسی‌ها داوران هستند و به برگزاری جلسه مجدد کرسی نیاز نیست.

ماده ۱۶: تعداد ماده‌ها و تبصره‌ها

این آیین‌نامه در ۱۶ ماده و ۲۱ تبصره، در تاریخ ۲۷ فروردین ۱۴۰۱ به تصویب شورای اعطای مجوزهای علمی حوزه علمیه خراسان رسید.